

Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки

ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

**Збірник наукових праць
№2 (273)**

Київ 2024

**Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць
Вип. 2 (273). – К., 2024. – 117 с.**

Рекомендовано Вченою радою ДНДІМЕ

Протокол №2 від 29.02.2024 р.

Збірник статей присвячено науковим здобуткам молодих науковців – аспірантів та здобувачів наукових ступенів кандидата та доктора економічних наук. Він охоплює широкий спектр проблем із таких напрямів:

- макроекономічні аспекти сучасної економіки;
- інноваційно–інвестиційна політика;
- економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності;
- розвиток регіональної економіки;
- соціально–трудова проблеми.

Розраховано на науковців і спеціалістів, які займаються питаннями управління економікою та вивчають теорію та практику формування ринкових відносин в Україні.

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 р. № 1643 даний збірник віднесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, категорія «Б».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

СТУДІНСЬКА Г.Я., доктор економічних наук (головний науковий редактор)
ХОДЖАЯН А.О доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ПАСІЧНИК Ю.В. доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ЗАХАРІН С.В., доктор економічних наук, с.н.с. (заступник наукового редактора)
АЛЕКСЄЄВ І.В., доктор економічних наук, професор
НЕБОТОВ П.Г., кандидат економічних наук, директор
ВАРНАЛІЙ З.С., доктор економічних наук, професор
ГУЖВА І.Ю., доктор економічних наук
ПИПА В.І., доктор економічних наук, професор
КИЗИМ М.О., доктор економічних наук, професор, член–кор НАНУ
КУЛЬПІНСЬКИЙ С.В., доктор економічних наук
КОРНЄЄВ В.В., доктор економічних наук, професор
ВАСИЛЬЧАК С.В., доктор економічних наук, професор
ЛОПУШНЯК Г.С., доктор економічних наук, професор
КИЧКО І.І., доктор економічних наук, професор
ШОСТАК Л.Б., доктор економічних наук, професор
ГАРБАР Ж.В., доктор економічних наук, доцент, професор
ЧЕРКАШИНА К.Ф., кандидат економічних наук, доцент
ІВАНОВ Є.І., кандидат економічних наук (відповідальний секретар)

МІЖНАРОДНА РЕДАКЦІЙНА РАДА

АГНЕСЬКА ДЗЮБІНСЬКА, доктор філософії, Економічний університет м. Катовіце, Польща, професор кафедри менеджменту підприємства
АДАМ САМБОРСЬКИЙ, доктор філософії, Економічний університет м. Катовіце Польща, кафедра менеджменту підприємства
ВІРГІНІЯ ЮРЕНІЄНЕ, професор, доктор наук, завідувач кафедри філософії та культурології, Каунаський факультет, Вільнюський університет, Литва
ГОРБОВИЙ АРТУР ЮЛІАНОВИЧ, професор, доктор технічних наук, Словацька Академія аграрних наук, член відділення економіки та менеджменту, (Словацька республіка)
ДІАНА СПУЛБЕР, доктор філософії, Університет Генуї, асистент професора кафедри філософії суспільств, м. Генуя (Італія)
ІВАН ТЕНЕВ ДМИТРОВ, професор, доктор економічних наук, Університет «проф. д–р Асен Златаров», завідувач кафедри економіки і управління, м. Бургас (Болгарія)
МІТАР ЛУТОВАЦ, професор, доктор технічних наук, Університет Уніон ім. Миколи Тесла, факультет індустріального управління, завідувач кафедри технологій, м. Белград (Сербія)
ЮРАЙ СІПКО, професор, доктор економічних наук, Словацька Академія наук, директор інституту економічних досліджень, м. Братислава (Словацька республіка)
СОФІЯ ВИШКОВСЬКА, професор, доктор наук, зав. кафедри організації і управління (факультет управління) Технологічно–природничий університет ім. Яна і Єнджея Снядецьких у Бидгощі, Бидгощ, Польща
СТЕФАН ДИРКА, доктор економічних наук, професор, Вища економічна школа, м. Катовіце, Польща, професор кафедри менеджменту і маркетингу. Міжнародний акредитор Міністерства науки і освіти Республіки Казахстан
ТОМАШ БЕРНАТ, професор, доктор наук, завідувач кафедри мікроекономіки, факультет економіки і менеджменту, Щецинський університет, Польща

Друковане періодичне видання «Формування ринкових відносин в Україні»

внесене в міжнародну базу даних періодичних видань:

ISSN 2522–1620

Key title: Formuvannâ rinkovih vidnosin v Ukraïni

Abbreviated key title: Form. rinkovih vidnosin Ukr.

Індекссування і реферування: Україніка Наукова, Джерело

Міжнародні інформаційні та наукометричні бази даних: Google Scholar, Index Copernicus International (ICI), Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

Формування ринкових відносин в Україні, 2024. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ 22545–12445ПР від 20.02.2017 року

© Державний науково–дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки, 2024

11. Kolodiychuk, A. V., Pisnyy, V. M., & Semchuk, Zh. V. (2009). Sutnist' innovatsiy, struktura ta osnovni etapy innovatsiynoho protsesu [The essence of innovation, the structure and the main stages of the innovation process]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19 (9) (pp. 191–196). [in Ukrainian].

12. Sopilnyk, L. I., & Kolodiychuk, A. V. (2009). Teoretychni aspekty upravlinnya konkurentospromozhnistyu pidpryyemstv [Theoretical aspects of enterprise competitiveness management]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19 (8) (pp. 183–187). [in Ukrainian].

13. Sopilnyk, L. I., & Kolodiychuk, A. V. (2009). Upravlinnya konkurentospromozhnistyu mashynobudivnykh pidpryyemstv na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky Ukrayiny [Management of competitiveness of machine-building enterprises at the present stage of development of Ukrainian economy]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19 (10) (pp. 222–227). [in Ukrainian].

Дані про авторів

Лалакулич Марія Юріївна,

к.е.н., професор, професор кафедри обліку та оподаткування Ужгородського торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету
e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Югас Еріка Федорівна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування Ужгородського торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету
e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Симочко Марія Іллівна,

старший викладач кафедри обліку та оподаткування Ужгородського торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету
e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Data about the authors

Maria Lalakulich,

Ph.D. of Economics, Professor, Professor of Accounting and Taxation of the Uzhhorod Institute of Trade and Economics of the State University of Trade and Economics
e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Erika Yuhas,

Ph.D. of Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation of the Uzhhorod Trade and Economic Institute of the State University of Trade and Economics
e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Maria Simochko,

Senior Lecturer of the Department of Accounting and Taxation of the Uzhhorod Trade and Economic Institute of the State University of Trade and Economics
e-mail: info@utei-knteu.org.ua

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11043707>

БАТАЖОК С. Г.

Інструменти фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору економіки України

Предмет дослідження. Кредитування, аграрні розписки, сек'юритизація, лізинг як дієві інструменти фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору економіки України.

Мета дослідження. Розглянути сучасний стан та провести порівняльний аналіз інструментів фінансового забезпечення аграрних підприємств. Дослідити чинники впливу на ефективність впровадження та дієвість фінансових інструментів в сучасних умовах.

Методологія проведення роботи. У статті висвітлено теоретичні та практичні основи організації та забезпечення сільськогосподарських підприємств зовнішніми фінансовими ресурсами.

Результати роботи. Досліджено чинники, що впливають на ринок кредитування агробізнесу. Проаналізовано стан фінансового забезпечення державної підтримки в галузі АПК. Обґрунтовано роль аграрної розписки як дієвого інструмента фінансування оборотного капіталу та впровадження сек'юритизації, для доступу до ліквідності з міжнародних ринків капіталу.

Висновки. Впроваджуючи сучасні інструменти фінансового забезпечення, створюються умови для доступного і своєчасного забезпечення потреб аграрних підприємств в ресурсах. Вирішальним чинником у підвищенні рентабельності й прибутковості аграрних підприємств є спрямування фінансових ресурсів на запровадження інноваційної моделі розвитку.

Ключові слова: фінансові інструменти, кредитування, аграрні розписки, сек'юритизація, лізинг, аграрний сектор, державні програми.

BATAZHOK S. G.

Instruments of financial support for the development of the agrarian sector of the economy of Ukraine

Subject of study. Lending, agricultural receipts, securitization, leasing as effective tools of financial support for the development of the agricultural sector of the Ukrainian economy.

The aim of the study. To consider the current state and conduct a comparative analysis of financial support tools for agricultural enterprises. Investigate factors influencing the effectiveness of implementation and effectiveness of financial instruments in modern conditions.

Methodology of work. The article highlights the theoretical and practical foundations of organizing and providing agricultural enterprises with external financial resources.

Results of work. Factors affecting the agribusiness lending market have been studied. The state of financial provision of state support in the agricultural sector is analyzed. The substantiated role of the agricultural receipt as an effective tool for financing working capital and implementing securitization, for access to liquidity from international capital markets.

Conclusions. By introducing modern instruments of financial support, conditions are created for affordable and timely provision of resources for the needs of agrarian enterprises. A decisive factor in increasing the profitability and profit of agricultural enterprises is the direction of financial resources for the introduction of an innovative development model.

Keywords: financial instruments, lending, agricultural receipts, securitization, leasing, agricultural sector, state programs.

Постановка проблеми. Відповідне фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств є головним фактором розвитку аграрного сектору економіки. Ефективним засобом забезпечення потреб аграрних підприємств в ресурсах та досягнення відповідного рівня конкурентоспроможності та стійкості є впровадження дієвих фінансових інструментів. Актуальним є дослідження процесу впровадження інструментів забезпечення аграрного сектора в сучасних умовах фінансової нестабільності.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженню питань впровадження та дієвості інструментів фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору економіки країни присвячені роботи таких вітчизняних науковців як О.М. Петрука, О.С. Новак, Г.М. Калетніка, А.В. Руснака, М.Й. Маліка, О.Є. Гудзь, Г.Є. Павлова, І.О. Школьнік, С.В. Стендер., С.А. Власюк. Подальше вивчення сучасних інструментів фінансового забезпечення зумовлює актуальність цього дослідження та має відповідну практичну обґрунтованість.

Мета статті. Розглянути сучасний стан та провести порівняльний аналіз інструментів фінансового забезпечення аграрних підприємств. Дослідити чинники впливу на ефективність впровадження та дієвість фінансових інструментів в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Сучасний агробізнес, як і будь-який інший вид економічної діяльності, постійно потребує обігових коштів та інвестицій. Найважливішим джерелом зовнішнього інвестування діяльності сільськогосподарських підприємств поряд із державним бюджетуванням слугує кредит. За статистикою, у розвинених країнах близько 70 % обігових коштів на розвиток сільськогосподарського сектору формується завдяки банківському кредитуванню [1]. Однак через порівняно високу ризикованість виробництва і невелику його окупність отримати кредит під економічно прийнятну відсоткову ставку власнику агробізнесу України завжди доволі проблематично. Зазвичай не всі банки й фінансові установи готові кредитувати агробізнес, а ті з них, що наважуються, здебільшого, висувають досить високі вимоги для його отримання. Чинники, що впливають на стан кредитування сільгоспвиробників відображено в таблиці 1.

Сума кредитів, наданих підприємствам аграрного сектору українськими банками станом на кінець травня 2023 року, сягнула 110,91 млрд грн (або 3 млрд дол. США). З них 49% (54,1 млрд грн) склали кредити строком до 1 року, залучені для поповнення обігових коштів. 51% (56,7 млрд грн) – це кредити строком понад 1 рік, залучені для фі-

Таблиця 1. Чинники, що впливають на стан кредитування сільгоспвиробників

Чинники	Причини
Недостатня система захисту прав кредиторів та інвесторів	Зумовлює високий базовий рівень ризику під час кредитування.
Висока вартість кредитів	У вартість кредитів банки закладають вартість ресурсів та базовий рівень ризику. Ставки за депозитами в Україні є одними з найвищих у Європі, отже, це є дорогим залученим ресурсом для банків. Недосконалість у законодавстві щодо захисту прав кредиторів, призводить до високого кредитного ризику, що також негативно відображається на розмірі відсоткової ставки за кредит.
Рівень облікової ставки НБУ	Облікова ставка НБУ визначає прибутковість інструментів управління ліквідністю, наприклад депозитних сертифікатів НБУ. За високої облікової ставки банки більш схильні вкладати вільні гроші в безризикові сертифікати НБУ, ніж у високоризикові кредити. Зниження облікової ставки стимулює банки повертатись до активного відновлення кредитування. У 2022 р. облікова ставка НБУ становила 25 %. З грудня 2023 р. вона становить 15 %.
Низька якість фінансового планування, обліку та звітності	При оцінюванні кредитного ризику в агросекторі банки приділяють більше уваги виробничим і натуральним показникам, ніж офіційній фінансовій звітності. Проте недостатнє фінансове планування заважає фермерам приймати зважені рішення про доцільність залучення банківського кредиту. Фінансова звітність безпосередньо впливає на формальну оцінку кредитного ризику. Не якісна інформація у фінансовій звітності позичальника призводить до завищення ризику і зменшення капіталу банку.
Відсутність достовірної статистики землекористування	Офіційні статистичні дані щодо сівозміни, врожайності тощо не завжди є достовірними, що вартісно підвищує оцінку потенційного позичальника. Під час кредитування великих підприємств витрати на повноцінний агроаудит легко покриваються стандартними відсотками по кредиту. Для малих фермерських господарств такі витрати економічно недоцільні.
Низька вартість забезпечення нових кредитів під землі сільськогосподарського призначення	Серед кредитів, виданих протягом березня 2022 – травня 2023 року, забезпечені землею сільськогосподарського призначення лише близько 6%, на суму 31,2 млн гривень. Загальна площа цієї землі склала 127,07 га. Потенціал кредитування під заставу сільськогосподарської землі набагато вищий. Для його реалізації потрібно вчасне відкриття ринку сільгоспземель для юридичних осіб з 1 січня 2024 року, якнайшвидший запуск роботи Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві, а також переоцінка Національним банком України коефіцієнту ліквідності сільськогосподарської землі як застави на підставі наявних даних про ціни транзакцій [2].

Джерело: складено автором на основі [3].

нансування капітальних інвестицій. З них лише 3,7 млрд грн – довгострокові кредити строком на понад 5 років. Найбільший обсяг кредитів (34,9 млрд грн) був виданий у Київській області. Кількість залучених кредитних коштів у перерахунку на гектар сільськогосподарської землі також є найбільшою у Київській області (21,1 тис. грн/ га). Середнім значенням по Україні є 2,7 тис. грн / га.

Найменше кредитних коштів на гектар с/г земель залучено в Донецькій, Луганській та Херсонській областях, значна частина території яких є тимчасово окупованою та охопленою бойовими діями. Серед областей, в яких не відбуваються бойові дії, найменше кредитів залучили агровиробники із Закарпатської, Рівненської й Житомирської областей (0,5 тис. грн/га, 1,2 тис. грн/га та 1,3 тис. грн/га відповідно). [2].

Аграрне виробництво більшою мірою потребує залучення довгострокових банківських кредитів, хоча використання короткострокового банківського кредиту, як джерела інвестиційної діяльності є доступнішим, а також суттєвим чинником підвищення економічної ефективності всього сільськогосподарського виробництва.

Міністерством аграрної політики та продовольства України за програмою державної підтримки в галузі АПК було спрямовано наступне фінансове забезпечення (табл. 2).

На сьогодні за Державною програмою «Доступні кредити 5–7–9 %». Фонд розвитку підприємства (ФРП) уклав угоди про співробітництво з 44 банками.

Крім Урядової допомоги на відродження агробізнесу після руйнувань через російську

Таблиця 2. Державна підтримка в галузі АПК

Показник	2022 р.	2023 р.
Кількість с/г товаровиробників, які залучили кредити	43 648	13 981
у тому числі за державною програмою «Доступні кредити 5–7–9%»	–	10 914
Обсяг залученого кредиту/кредитної лінії по всіх програмах кредитування, млн грн.	95 467	78 837
За державною програмою «Доступні кредити 5–7–9%», млн грн.	–	44 512
За програмою державних гарантій у розмірі 80%, млн грн.	24 721	6 451
Процентна ставка за укладеними кредитами/кредитними лініями, %	0.01–45	0.01–45

Джерело: складено автором на основі [3].

агресію, банки кредитують бізнес на енергозабезпечення: купівлю та встановлення обладнання, що сприятиме безперебійній роботі енергосистеми бізнесу. Кредитування таких інвестицій здійснюється під процентну ставку 0 % річних [5].

Урядом розроблена програма фінансової підтримки суб'єктів господарювання АПК через здешевлення кредитів. У програмі визначено механізм використання коштів, передбачених Мінагрополітики у державному бюджеті за програмою «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників», які спрямовуються суб'єктам господарювання агропромислового комплексу на часткову компенсацію відсоткової ставки за залученими у національній валюті банківськими кредитами. Головним розпорядником бюджетних коштів і відповідальним виконавцем бюджетної програми є Мінагрополітики. Компенсація надається суб'єктам господарювання агропромислового комплексу – юридичним особам незалежно від організаційно-правової форми і форми власності та фізичним особам – підприємцям, які:

- не мають порушених справ про банкрутство, яких не визнано банкрутами, що не перебувають на стадії ліквідації;
- не мають на перше число місяця, в якому буде прийматися рішення щодо здійснення виплат, прострочену більш як шість місяців заборгованість з платежів, контроль за справленням яких покладено на органи ДПС;
- не віднесені до юридичних або фізичних осіб, до яких застосовуються спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції).

Компенсація позичальникам надається через уповноважений банк, що підписав з Мінагрополітики Меморандум про загальні засади співробітництва (далі – уповноважений банк).

Компенсацію надають позичальникам за нарахувані і сплачені у поточному році відсотки за користування кредитами (поновлюваними та

непоновлюваними, крім овердрафтів (контокорентних кредитів) у розмірі 1,5 % облікової ставки Національного банку, що діє на дату нарахування відсотків, але не вище розмірів, передбачених кредитними договорами, зменшених на 5 відсоткових пунктів.

Компенсації підлягають відсоткові ставки за:

- короткостроковими кредитами, залученими для поповнення обігових коштів;
- середньостроковими кредитами, залученими для поповнення обігових коштів, придбання основних засобів сільськогосподарського виробництва, здійснення витрат, пов'язаних з будівництвом і реконструкцією виробничих об'єктів сільськогосподарського призначення, а також з переробкою сільськогосподарської продукції;
- довгостроковими кредитами, залученими для придбання основних засобів сільськогосподарського виробництва, обладнання для виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, будівництва та реконструкції виробничих об'єктів (зокрема сховищ для зберігання зерна, овочів та фруктів).

Сума компенсації, що надається позичальникам та пов'язаним із ними особам протягом бюджетного року за короткостроковими, середньостроковими та довгостроковими кредитами, не може перевищувати: для позичальників, які провадять діяльність у галузях тваринництва та використали кредитні кошти для покриття витрат, пов'язаних із провадженням діяльності у галузі тваринництва – 15 млн гривень; для інших позичальників – 5 млн гривень.

Контроль за граничними обсягами компенсації здійснює Мінагрополітики.

Для отримання компенсації за укладеними кредитними договорами позичальники подають щороку до 1 листопада уповноваженому банку заявку за встановленою Мінагрополітики формою. Компенсація відсотків здійснюється щомі-

сяця з огляду на суму фактично сплачених позичальниками уповноваженому банку відсотків за користування кредитом за відповідний період.

Уповноважені банки на підставі сум фактично сплачених позичальниками відсотків за користування кредитом за відповідний період формують реєстр компенсаційних виплат (наростаючим підсумком) і подають його щомісяця до 10 числа наступного періоду (у листопаді до 15 числа) в електронному та паперовому вигляді до Мінагрополітики.

Мінагрополітики на підставі наданих уповноваженими банками реєстрів про суми компенсаційних виплат:

- формує щомісяця до 15 числа (у листопаді до 20 числа) перелік позичальників на отримання компенсації та надсилає його ДПС з метою проведення перевірки відповідності одержувачів бюджетних коштів вимогам;

- виключає на підставі інформації від ДПС, наданої протягом п'яти календарних днів, з переліку позичальників на отримання компенсації, які не відповідають вимогам і формує до 20 числа (у листопаді до 25 числа) перелік позичальників на отримання компенсації із зазначенням їх банків та розміщує його на офіційному веб-сайті Мінагрополітики;

- затверджує щомісяця до 25 числа (у листопаді до 30 числа) розподіл коштів між уповноваженими банками в межах бюджетних асигнувань пропорційно визначеній потребі в компенсації та формує зведений реєстр на отримання компенсаційних виплат.

Мінагрополітики перераховує бюджетні кошти з рахунка, відкритого в Казначействі, уповноваженим банкам на підставі: підписаного Мінагрополітики з уповноваженим банком Меморандуму про загальні засади співробітництва; розподілу коштів між уповноваженими банками; зведеного реєстру на отримання компенсаційних виплат.

Уповноважені банки протягом трьох банківських днів з дати отримання бюджетних коштів від Мінагрополітики здійснюють їх розподіл між позичальниками в межах отриманих бюджетних коштів пропорційно визначеним у загальному реєстрі сумам, перераховують їх на поточні рахунки позичальників та протягом п'яти робочих днів повідомляють про це Мінагрополітики.

У разі недостатності бюджетних коштів для надання компенсації за звітний місяць у повному

обсязі визначається залишок доплати, який виплачується у наступному звітному місяці (місяцях).

Нараховані та сплачені відсотки за користування кредитами за листопад – грудень минулого року та за січень – жовтень поточного року підлягають відшкодуванню за рахунок коштів поточного бюджетного року.

Уповноважені банки формують реєстри компенсаційних виплат та подають їх в електронному і паперовому вигляді до Мінагрополітики.

Мінагрополітики після закінчення бюджетного періоду подає Мінфіну інформацію про стан виконання результативних показників з результатами аналізу, поясненнями, висновками щодо їх виконання у визначені законодавством строки [6].

Постановою КМУ від 12 березня 2022 року № 274 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 та від 14 липня 2021 р. № 723» були внесені зміни до Державної програми «Доступні кредити 5–7–9 %» з розширенням можливостей підтримки суб'єктів підприємництва – сільськогосподарських товаровиробників, передусім, для забезпечення фінансування ними посівних робіт.

Основні нововведення з метою підтримки сільськогосподарських товаровиробників:

Програма розширена на середні підприємства з річним доходом до 50 млн євро (раніше було 20 млн євро) та на великі підприємства з річним доходом більше 50 млн євро незалежно від кількості працюючих.

Максимальна сума кредиту для всіх суб'єктів підприємництва збільшена з 50 до 60 млн грн з урахуванням групи пов'язаних компаній.

Процента ставка – 0 % річних.

Ціль кредитування:

- інвестиційний кредит на придбання сільськогосподарської техніки;

- кредит на поповнення обігових коштів для придбання насіння, добрив та паливно-мастильних матеріалів.

Строк кредиту – 6 місяців.

Розмір кредитної гарантії – 80 % від суми кредиту суб'єкта мікро-, малого та середнього підприємства (крім суб'єктів великого підприємства).

Також для підтримки та активізації підприємницької діяльності у період дії воєнного стану рішенням Уряду від 18 березня 2022 року № 312 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 і 29»

внесено зміни до Державної програми «Доступні кредити 5–7–9%», якими, передусім, передбачено наступне (доповнено пунктами):

Процента ставка:

- 5 % річних після завершення вказаного вище періоду і до кінця строку кредиту.

1. Ціль кредитування:

- інвестиційний кредит на придбання основних засобів;
- кредит на поповнення обігових коштів для здійснення підприємницької діяльності.

2. Строк кредитування:

- інвестиційні кредити – 5 років;
- кредити на поповнення обігових коштів – 3 роки.

3. Термін подачі заявки на участь у програмі – у період дії воєнного стану.

4. Розмір кредитної гарантії – 50 % від суми кредиту суб'єкта мікро-, малого та середнього підприємництва (крім суб'єктів великого підприємництва) [7].

З метою створення додаткових механізмів фінансування суб'єктів агробізнесу, особливо з урахуванням поступового скасування багаторічної мораторію на відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення, ВРУ 4.10.2021 р. ухвалила Закон України «Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві» [8], який набрав чинності з 24.11.2021 р. Метою створення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві є забезпечення доступу до фінансування малих і середніх суб'єктів підприємництва, що здійснюють діяльність у сільському господарстві.

Фонд є небанківською фінансовою установою з особливим статусом, яка виконує функції із забезпечення підтримання суб'єктів мікро-, малого та середнього підприємництва, фізичних осіб – підприємців, що провадять діяльність у галузі сільського господарства, через часткове гарантування виконання зобов'язань таких суб'єктів за кредитними договорами.

Особливості створення та діяльності Фонду полягають у такому:

Засновником Фонду є держава в особі КМУ. Рішення про утворення Фонду ухвалює КМУ. Учасниками Фонду крім держави можуть бути міжнародні фінансові організації, інші юридичні особи.

Фонд не належить до категорії державних цільових фондів, набуває статусу фінансової установи та право здійснювати діяльність із надан-

ня фінансових послуг після зарахування його до Державного реєстру фінансових установ, ведення якого здійснює НБУ, й отримання ліцензії.

Установчим документом Фонду є Статут Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві, який затверджує КМУ.

Фонд має відокремлене майно, самостійний баланс і рахунки в установах банків. Він може бути одержувачем бюджетних коштів. Статутний капітал Фонду формується за кошти ДБУ та з інших джерел, не заборонених законом, у розмірі, необхідному для забезпечення виконання статутних завдань Фонду. Мінімальна частка держави в статутному капіталі Фонду становить 51 %, водночас така частка не підлягає відступленню, приватизації, продажу та відчуженню в будь-який інший спосіб. Джерелами формування коштів Фонду є кошти, передані до статутного капіталу Фонду, дохід від фінансово-господарської діяльності, кошти, отримані від третіх осіб на поворотній та/або безповоротній основі, зокрема кредити та гранти, кошти міжнародних фінансових організацій і міжнародної технічної допомоги, бюджетні кошти в разі передбачення їх законом про Державний бюджет України на відповідний рік, облігації внутрішньої державної позики, інші джерела, не заборонені законодавством.

Єдиним видом діяльності Фонду є надання часткових гарантій за кредитними зобов'язаннями суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять діяльність у галузі сільського господарства, зокрема у: а) гарантії надаються лише за кредитами, наданими фінансовими установами, які уклали договір про співпрацю з Фондом та відповідають критеріям прийнятності, затверджених Радою Фонду; б) Фонд надає гарантії в обсязі до 50 відсотків непогашеної суми основного боргу; в) Фонд надає гарантії на строк дії кредитного договору, але не більше як на 10 років; г) гарантії не надаються на покриття зобов'язань осіб, які не погасили зобов'язання за раніше наданими гарантіями, а також не відповідають вимогам Закону України «Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві».

У разі якщо кредит надається з метою придбання земельної ділянки сільськогосподарського призначення, Фонд надає гарантії лише за умови передачі таких земельних ділянок у заставу кредитодавцям.

Критерієм для суб'єктів підприємництва, які мають право на гарантування виконання зо-

бов'язань за кредитними договорами, є мікро-, малі та середні суб'єкти підприємництва (юридичні особи та фізичні особи — підприємці), основним видом діяльності яких є виробництво сільськогосподарської продукції, які відповідають вимогам до мікропідприємств, малих та середніх підприємств згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та у власності та/або користуванні яких перебувають землі сільськогосподарського призначення в обсязі, що не перевищує 500 га, включаючи земельні ділянки, що придбавають за грошові кошти, отримані у кредит [9].

У 2015 році Україна розпочала практичне впровадження аграрних розписок, орієнтуючись на досвід Бразилії, яка ще в середині 1990-х впровадила їх в агросекторі як відповідь на обмежений доступ фермерів до фінансування.

Аграрні розписки за умови налагодження механізмів їх вільного обігу можуть стати як самостійним джерелом фінансування, так і ліквідним забезпеченням за банківськими кредитами [10].

В Україні на сьогодні створений інституціональний порядок обігу аграрних розписок. В законі України «Про аграрні розписки» в Ст. 1 законодавчо закріплено термін аграрна розписка — товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах [11]. Тобто предметом застави за аграрними розписками слугує майбутній врожай сільськогосподарської продукції агровиробника. Обсяг ринку аграрних розписок становить 600 млн дол. Щорічно [12].

Чинне законодавство також визначає боржника і кредитора за аграрною розпискою та її види. Боржник за аграрною розпискою — особа, яка видає аграрну розписку для оформлення свого зобов'язання здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених в аграрній розписці умовах.

Кредитор за аграрною розпискою — фізична чи юридична особа, яка надає грошові кошти, послуги, поставляє товари, виконує роботи як зустрічне зобов'язання за договором, за яким боржник за аграрною розпискою видає їй аграрну розписку, наділяючи правом вимагати від нього належного виконання зобов'язань, а також фізична чи юридична особа, яка отримала пра-

ва кредитора за аграрною розпискою від іншого кредитора за аграрною розпискою у спосіб, не заборонений законом.

Товарна аграрна розписка — це аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника за аграрною розпискою здійснити поставку узгодженої сільськогосподарської продукції, якість, кількість, місце та строк поставки якої визначені аграрною розпискою.

Фінансова аграрна розписка — це аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою боржником і кредитором формулою з урахуванням цін на сільськогосподарську продукцію у визначеній кількості та якості [11].

Насамперед згаданий Закон був спрямований на малих та середніх сільськогосподарських товаровиробників, які мають обмежений доступ до кредитування через його високі ставки та великі ризики невиплати відсотків. Цей зручний інструмент кредитування став проривом на українському ринку агрофінансування і продовжує залишатися ефективним механізмом для фінансування аграріїв. Протягом 2020 року аграрних розписок було видано на 13 млрд грн, а в 2021 — на 15 млрд грн.[13].

Фінансування та ресурси під аграрні розписки надають 316 кредиторів. У топ-5 регіонів-лідерів, які найактивніше користуються залученням фінансування за аграрними розписками входять: Київщина, Миколаївщина, Полтавщина, Рівненщина, Вінниччина. Протягом останніх двох років 60–70 % фермерів, які видають аграрні розписки, працюють з інструментом повторно. Аграрні розписки довели свою дієвість і ефективність на практиці та стали частиною звичного інструментарію у понад 3 тис. агровиробників. За поточного законодавства та практики вартість видачі аграрної розписки становить орієнтовно 0,5 % від суми зобов'язання. У середньому це понад 30 тис. грн за розписку. Для невеликих агровиробників, котрі найбільше потерпають від нестачі фінансування, це зависока ціна [14].

У 2023 р. українські агровиробники видали 648 аграрних розписок на загальну суму 4,9 млрд грн. Кредитори частіше видають кредити за фінансовими аграрними розписками, ніж за товарними. Середня сума кредиту за фінансовою аграрною розпискою становить \$227 тис., а за товарною

– \$164 тис. Кредитування під аграрні розписки надають постачальники засобів виробництва (31%), дистриб'ютори (20%), банки (15%), трейдери–резиденти (2%), переробні підприємства (1%)». Найбільший обсяг фінансування залучено під заставу соняшнику (\$29,8 млн), кукурудзи (\$25,1 млн) та ріпаку (\$23,2 млн). Фінансування також надавалося під аграрні розписки на такі сезонні культури, як томати (\$5,5 млн), цукрові буряки (\$1,4 млн) та картопля (\$0,06 млн)» [15].

Отже, аграрні розписки можуть стати дієвим інструментом фінансування оборотного капіталу для сільськогосподарських підприємств, зокрема суб'єктів малого бізнесу, для яких доступ до банківських кредитів суттєво обмежений.

У таблиці 3 узагальнено порівняльні характеристики аграрної розписки та альтернативних фінансових інструментів. Аграрні розписки поєднують у собі переваги векселя, заставної та форвардного контракту, однак мають свої особливості, які їх вирізняють від останніх, а саме: можливість отримання товару як оплати (бартер); оформлення зобов'язання, забезпечення та їх реєстрація в одному документі; можливість застави майбутнього урожаю (тобто активу, якого ще немає у наявності). Умови функціонування аграрних розписок передбачають: наявність єдиного Реєстру аграрних розписок та публічний доступ до нього; можливість контролю техноло-

гії вирощування урожаю, що наданий в заставу; у разі неврожаю чи інших форс–мажорних обставин аграрна розписка може бути відтермінована, процедура стягнення не потребує судового розгляду, а здійснюється через виконавчу службу. Такі переваги дають можливість розглядати фінансову аграрну розписку як якісне ліквідне забезпечення за банківськими кредитами.

Використання аграрних розписок як забезпечення за банківськими кредитами дозволить розширити обсяги банківського кредитування сільського господарства. Для можливості забезпечення прийняття банками аграрних розписок у заставу необхідно враховувати, що ціни на аграрну продукцію не є сталими і коливаються внаслідок впливу економічних, правових, політичних, природних чинників. Ліквідувати або зменшити такий вплив можливо через рахунок страхування або на строковому ринку.

З розвитком такої системи кредитування потреба у прозорій біржовій торгівлі значно зростає, адже кожен захоче щодня знати, на якому рівні сформувалися біржові ціни на його врожай та скільки він зможе заробити. За таких умов, спотова торгівля розвиватиметься до підвищення своєї прозорості та формуватиметься винятково під дією ринкових чинників, у результаті чого виникатиме потреба в запровадженні сучасних торгових інструментів – ф'ючерсів та опціонів,

Таблиця 3. Порівняльний аналіз аграрної розписки з альтернативними фінансовими інструментами

Ознаки	Аграрна розписка	Вексель	Форвардний контракт	Заставна
Безумовне боргове зобов'язання	+	+	–	+
Можливість виконання зобов'язань частинами (за формулою)	+	–	+	+
Можливість отримання товару як оплати	+	–	–	–
Можливість управління валютними та цінovими ризиками	+	–	+	–
Зобов'язання, забезпечення та їх реєстрація в одному документі	+	–	–	–
Можливість отримання банківської гарантії (аваль)	+	+	+	+
Централізований державний реєстр	+	–	–	+
Наявність кредитної історії	+	–	–	–
Позасудове стягнення	+	+	–	+
Застава майбутнього врожаю	+	–	–	–
Можуть бути передані третій особі	+	+	–	+
Обов'язковість зазначення нового кредитора за відступлення прав	+	–	Не передбачає відступлення прав	+

Джерело: складено автором на основ [10].

які стануть орієнтиром цін на майбутній врожай, а також дозволять хеджувати свої цінові ризики іншим учасникам ринку, що надасть додаткову перевагу нашим аграріям та дозволить національному виробникові стати більш конкурентоспроможним на світовому ринку.

Подібну практику застосовують в Бразилії, де аграрні розписки стають технічно складнішим механізмом, ціни прив'язуються до ф'ючерсного ринку, щоб мати можливість хеджувати ризики. Із 2015 року аграрну розписку можна зареєструвати на біржі і вона може обертатись як цінні папери, саме ця новація дає можливість таким кредиторам як банки запустити аграрні розписки у вільний обіг на біржі [16].

Водночас проблеми банківського кредитування сільського господарства залишаються невирішеними, що негативно відображається на його обсягах.

Із липня 2020 року кількість нових користувачів-агровиробників досягла своєрідного плато та не зростає експоненційно, як раніше. Однією з причин вважається доволі висока вартість здійснення операцій з аграрними розписками. За поточного законодавства та практики вартість видачі аграрної розписки становить орієнтовно 0,5 % від суми зобов'язання. У середньому це понад 30 тис. грн за розписку. Для невеликих агровиробників, котрі найбільше потерпають від нестачі фінансування, це зависока ціна [17].

Вирішити цю та інші перешкоди щодо реалізації потенціалу аграрних розписок в сільському господарстві може модернізація законодавства. Розроблений з цією метою проект закону № 2805-Д дозволить вдосконалити аграрні розписки — зробити інструмент дешевшим та простішим в користуванні, а отже — збільшить обсяги фінансування в агросектор. Зокрема, законопроект пропонує перетворити аграрну розписку в неемісійний цінний папір, що існує у формі електронного документа в Реєстрі аграрних розписок. Користувачі — агровиробники та кредитори — зможуть самостійно здійснювати операції з розписками безпосередньо в реєстрі (на противагу поточному обов'язковому нотаріальному посвідченню) через ідентифікацію за електронними цифровими підписами. Прозора та захищена система реєстру дозволить забезпечити захист сторін за аграрною розпискою, а також значно спростити користування інструментом

та знизити вартість у декілька разів. Це зробить інструмент доступнішим у сегменті мікро- і невеликих господарств та дозволить їм залучати фінансування на прийнятних умовах. Крім того, законопроект № 2805-Д також передбачає розширення варіантів застави різними категоріями сільськогосподарської продукції, яку можна передавати в заставу за аграрною розпискою. Наразі аграрні розписки ефективно використовуються у рослинництві. Диверсифікація наявної позитивної практики в тваринництво, садівництво, первинну переробку сільгосппродукції дозволить агровиробникам з цих сегментів залучати фінансування чи інші необхідні ресурси, а кредиторам бути впевненими в поверненні наданих позик. Ще одним нововведенням запропонованих законодавчих змін є те, що за бажанням кредитора аграрна розписка зможе бути переведена для обігу в системі НДУ (Національний депозитарій України). Розвиток вторинного ринку аграрних розписок створить можливість рефінансування для кредиторів, що дозволить їм покращувати комерційні умови кредитування агровиробників. Це також створить передумови для впровадження більш складних інструментів, зокрема сек'юритизації, для доступу до ліквідності з міжнародних ринків капіталу.

У сучасній світовій практиці сек'юритизація забезпечує приплив ліквідності та значних обсягів фінансування в сектор, коли можливості традиційних, простіших інструментів не можуть задовольнити грошові потреби галузі. Сек'юритизація — це техніка структурованого фінансування, що дозволяє кредиторам конвертувати неліквідні активи (кредити, іпотеки, дебіторську заборгованість тощо) на ліквідні доходні цінні папери. У такий спосіб інструмент дозволяє збільшувати ефективність використання капіталу кредитора, діючи як мультиплікатор. Фактично, будь-який кредит, позика чи дебіторська заборгованість забезпечує майбутній грошовий потік, що з фінансового погляду є активом компанії. Будь-який актив може стати забезпеченням для залучення фінансування, зокрема через випуск цінних паперів. Сек'юритизацію застосовують у сільському господарстві, де з огляду на тривалий виробничий цикл і масштаби виробництва фермерам потрібно залучати фінансування із зовнішніх джерел, а власних ресурсів кредиторів не вистачає для задоволення попиту фермерів.

У сегменті постачальників матеріально-технічних ресурсів сек'юритизація дозволяє компанії-кредитору відповідати кредитним потребам їхніх клієнтів-агровиробників у простий, ефективний за вартістю та гнучкий спосіб. Доступ до ринків капіталу забезпечує дешевше рефінансування, покращення ліквідності та диверсифікацію джерел залучених коштів для кредиторів. А ті, натомість, можуть запропонувати кращі умови співпраці своїм клієнтам-агровиробникам.

У фінансовому секторі сек'юритизацію використовують банки та фінансові установи. Банк може нарощувати співпрацю з клієнтом, не збільшуючи вплив кредитних ризиків на баланс та компанію загалом. Завдяки сек'юритизації можна уникнути обмежень і будувати довгострокове партнерство з клієнтами, пропонуючи різні продукти фінансування. Однією з вагомих причин для банків здійснювати сек'юритизацію також є додаткові переваги щодо використання капіталу з більшою ефективністю. Це дозволяє бути конкурентнішими в ціні продуктів для клієнтів, створюючи стаке партнерство.

Основні переваги сек'юритизації полягають у покращенні співпраці з клієнтами через нижчу вартість фінансування, розвиток альтернативних продуктів, зниження ризиків тощо. Сьогодні учасники ринку розглядають сек'юритизацію як необхідний інструмент, щоб утримувати конкурентноспроможність українського сільськогосподарства, яке є одним з драйверів економічного зростання, однак як сектор залишається значною мірою недофінансованим.

За оцінками експертів, Україна може подвоїти виробництво агропродукції, якщо забезпечить фермерам достатньо фінансових ресурсів для інвестицій в інтенсивні технології, оновлення техніки, реалізацію довгострокових проєктів з переробки, зрошення тощо. Впровадження сек'юритизації дозволить українському агросектору реалізувати виробничий потенціал та бути конкурентним на глобальному ринку.

Нині в Україні є достатній обсяг транзакцій і прийнятний рівень виконання аграрних розписок для проведення пілотної сек'юритизації. Головні кредитори в агросекторі зацікавлені у впровадженні такого інструменту. Сприятлива ситуація склалася також і на ринках капіталу: висока ліквідність і зниження вартості фінансування. Водночас зростає попит з боку інвесторів, оскільки традиційні об'єкти

інвестування, як державні казначейські цінні папери, наразі не можуть забезпечити очікувану доходність. Інвестори шукають нові можливості, зокрема все частіше у сільському господарстві: агросектор є одним із найстабільніших секторів.

У 2009 році відбулася перша сек'юритизація: сільськогосподарська дебіторська заборгованість від аграрних розписок та інших позик стала забезпеченням для випуску цінних паперів на суму 12,5 млн доларів [18]. Це не лише забезпечить згадані вище переваги для кредиторів і агровиробників, а також відкриє доступ до ринків капіталу та довгострокового партнерства з інвесторами, водночас вибудовуючи досвід і практику застосування фінансових інновацій в агросекторі України. За оцінками експертів, Україна може подвоїти виробництво агропродукції, якщо забезпечить фермерам достатньо фінансових ресурсів для інвестицій в інтенсивні технології, оновлення техніки, реалізацію довгострокових проєктів з переробки, зрошення тощо.

На практиці з метою залучення інвестицій підприємства АПК використовують також лізинг, який в Україні є одним з найпопулярніших джерел фінансування придбання техніки й обладнання агрокомпаніями. Сільськогосподарське виробництво потребує спеціалізованої техніки, вартість якої, зазвичай, досить висока. На відміну від банківського кредитування, лізинг є набагато гнучкішим, не потребує додаткової застави, відмінної кредитної історії та довгого оформлення. Агрокомпанія отримує в користування необхідну техніку та здійснює регулярні платежі за неї протягом періоду, визначеного лізинговим договором.

Недоліком цього джерела фінансування є його спеціалізованість: лізингове фінансування можливо отримати виключно для придбання техніки й обладнання. Проблем із фінансуванням поточних потреб агрокомпанії лізинг не вирішує.

Також потрібно враховувати, що агрокомпанія може лише користуватися майном, отриманим у лізинг, і не може його продати або передати в заставу. Крім того, у випадку прострочення сплати лізингового платежу більш як на 30 днів, лізингодавець має право відмовитися від договору лізингу та вимагати повернення предмета лізингу від лізингоодержувача. В ситуації, коли агрокомпанія вже виплатила більшу частину лізингових платежів, може втратити майже повністю оплачену техніку через тимчасові фінансові проблеми.

Особливістю угоди лізингу є зниження викупної ціни майна до закінчення дії договору. Це відбувається за рахунок амортизації (щорічного списання частини вартості активу в міру його зносу). В угодах лізингу за окремими видами майна застосовується прискорена амортизація, завдяки цьому до закінчення дії договору техніка або обладнання мають нульову вартість і переходять у власність лізингоодержувача.

Розглядаючи питання про отримання нової сільгосптехніки в лізинг, потрібно розрізнити поняття оперативного та фінансового лізингу.

На умовах оперативного лізингу агровиробник на своє замовлення отримує в платне користування об'єкт лізингу на строк, менший від строку, протягом якого амортизується 90 % вартості об'єкта лізингу. Після закінчення строку договору він може бути подовжений, або об'єкт лізингу підлягає поверненню лізингодавцю.

Натомість на умовах фінансового лізингу об'єкт лізингу передається на строк, упродовж якого амортизується не менш як 75 % його первісної вартості. Орендар зобов'язується придбати об'єкт лізингу з наступним набуттям права власності на підставі вартості, зазначеної в угоді.

Отримання об'єкта лізингу прирівнюється до придбання (без урахування відсотків, якщо такі є) основних засобів із метою амортизації. Витрати у вигляді лізингових платежів (крім частини, яка є компенсацією вартості об'єкта лізингу) зараховують до інших витрат [19].

Висновки

Впроваджуючи сучасні інструменти фінансового забезпечення, створюються умови для доступного і своєчасного забезпечення потреб аграрних підприємств в ресурсах. Вирішальним чинником у підвищенні рентабельності й прибутковості аграрних підприємств є спрямування фінансових ресурсів на запровадження інноваційної моделі розвитку, підвищення їх енергоефективності, використання новітніх енергозберігаючих технологій і техніки, інноваційних форм організації праці та науково обґрунтованої системи менеджменту.

Список використаних джерел

1. Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in the European Union. Summary report November 2020. European Investment Bank. 2020. 95 p. URL: <https://www.ficompass.eu/sites/default/>

[files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_eu_summary.pdf](https://www.ficompass.eu/sites/default/files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_eu_summary.pdf)

2. Земельний ринок в Україні. Аналітичний огляд. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/10/Analitichnii-oglyad-stanu-zemelnogo-rinku-v-Ukrai-ni.-Drugii-kvartal-2023.pdf>

3. Артем'єва О.О. Банківське кредитування АПК: сучасний стан та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип. 21. Ч. 1. 2018. С. 13 – 18. С. 14. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_1_2018ua/4.pdf

4. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Стан кредитування підприємств АПК. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/finansova-politika/kredituvannya/stan-kredituvannya-pidpriemstv-apyk>

5. Державна підтримка. Міністерство аграрної політики та продовольства України. 23 грудня 2022. URL:

6. <https://minagro.gov.ua/news/agrariyi-vzhezaluchili-ponad-90-mlrd-grn-kreditiv-za-2022-rik>

7. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів: Закон України від 29.04.2015 р. № 300-2015-п. Редакція від 12.02.2022, підстава – 98-2022-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-%D0%BF#Text>

8. Зміни до програми «Доступні кредити 5-7-9%»: підтримка посівної кампанії та активація підприємництва. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/zmini_do_programi_dostupni_krediti_5-7-9_pidtrimka_posivnoi_kampanii_ta_aktivatsiia_pidpriemnitstva-3374

9. Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві: Закон України від 4 листопада 2021 року. № 1865-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1865-20#Text>

10. Коваленко Т. Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві: особливості створення та діяльності. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/finansuvannia-apyk/item/24431-fond-chastkovoho-harantuvannia-kredytiv-u-silskomu-hospodarstvi-osoblyvosti-stvorennia-ta-dialnosti.html>

11. Петрук О.М., Новак О.С. Роль аграрних розписок у розвитку кредитування сільськогосподарських підприємств. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2020. №8. С.1–8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2020/16.pdf

12. Про аграрні розписки: Закон України від 04.07.2013р. № 5479-VI. Редакція від 16.10.2022, підстава – 124-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17#Text>

13. Залучити кошти на бізнес через аграрні розписки. Як це працює та чи є ризики. Економічна правда. 15 лютого 2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/02/15/682393/>

14. З Урядовий портал. За період воєнного стану було видано аграрних розписок на 59 млн грн. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/za-period-voennogo-stanu-bulo-vidano-agrarnih-rozpisok-na-59-mln-grn>

15. В Україні видано аграрних розписок на 42 млрд гривень. Agravery. 8 червня 2021. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-vidano-agrarnih-rozpisok-na-42-mlrd-griven>

16. Інформаційно-аналітичне агентство «АПК-Інформ». URL: <https://www.apk-inform.com/uk/news/1534880>

17. AgroPortal: Експерт: Аграрні розписки перейшли в нову площину. 26 вересня 2016. URL: <http://agroportal.ua/ua/news/vlast/dzhankeira-agrarnyi-raspiski-perekhodyat-v-novuyu-ploskost/>

18. Agravery: В Україні видано аграрних розписок на 42 млрд гривень. Agravery. 8 червня 2021. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-vidano-agrarnih-rozpisok-na-42-mlrd-griven>

19. Сек'юритизація сільськогосподарської дебіторської заборгованості: еволюція інструментів і можливості для агросектору. Агробізнес сьогодні. Четвер, 20 січня 2022. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/finansuvannia-apk/item/24054>

20. Черкас В. Техніка в лізинг: на які моменти потрібно звернути увагу. Агробізнес сьогодні. Середа, 17 березня 2021. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/finansuvannia-apk/item/20863-tehnika-v-lizynh-na-iaki-momenty-potribno-zvernuti-uvahu.html>

References

1. Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in the European Union. Summary report November 2020. European Investment Bank. 2020. 95 p. URL: https://www.ficompass.eu/sites/default/files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_eu_summary.pdf

2. Zemelnyi rynok v Ukraini. Analitichnyi ohliad. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/10/Analitichnii---oglyad-stanu-zemelnogo-rinku-v-Ukrai---ni.-Drugii---kvartal-2023.pdf>

3. Artemieva O.O. Bankivske kredytuvannia APK: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Vyp.21. Ch. 1. 2018. S. 13 –18. S. 14. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_1_2018ua/4.pdf

4. Ministerstvo ahrarnoi polityka ta prodovolstva Ukrainy. Stan kredytuvannia pidpriemstv APK. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/finansova-politika/kredytuvannya/stan-kredytuvannya-pidpriemstv-apk>

5. Derzhavna pidtrymka. Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. 23 hrudnia 2022. URL:

6. <https://minagro.gov.ua/news/agrariyi-vzhe-zaluchili-ponad-90-mlrd-grn-kredytiv-za-2022-rik>

7. Poriadok vykorystannia koshtiv, peredbachenykh u derzhavnomu biudzheti dlia finansovoi pidtrymky zakhodiv v ahropromyslovomu kompleksi shliakhom zdeshevlennia kredytiv: Zakon Ukrainy vid 29.04.2015 r. № 300-2015-p. Redaktsiia vid 12.02.2022, pidstava – 98-2022-p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-%D0%BF#Text>

8. Zminy do prohramy «Dostupni kredyty 5–7–9%»: pidtrymka posivnoi kampanii ta aktyvatsiia pidpriemnytstva. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/zmini-do-programi-dostupni-kredyty-5-7-9-pidtrimka-posivnoi-kampanii-ta-aktivatsiia-pidpriemnytstva-3374>

9. Pro Fond chastkovoho harantuvannia kredytiv u silskomu hospodarstvi: Zakon Ukrainy vid 4 lystopada 2021 roku. № 1865-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1865-20#Text>

10. Kovalenko T. Fond chastkovoho harantuvannia kredytiv u silskomu hospodarstvi: osoblyvosti stvorennia ta diialnosti. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/finansuvannia-apk/item/24431-fond-chastkovoho-harantuvannia-kredytiv-u-silskomu-hospodarstvi-osoblyvosti-stvorennia-ta-diialnosti.html>

11. Petruk O.M., Novak O.S. Rol ahrarnykh rozpysok u rozvytku kredytuvannia silskohospodarskykh pidpriemstv. Elektronne naukove fakhove vydannia «Efektyvna ekonomika». 2020. №8. S.1–8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2020/16.pdf

12. Pro ahrarni rozpysky: Zakon Ukrainy vid 04.07.2013r. № 5479-VI. Redaktsiia vid 16.10.2022, pidstava – 124-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17#Text>

13. Zaluchyty koshty na biznes cherez ahrarni rozpysky. Yak tse pratsiuie ta chy ye ryzyky. Ekonomichna pravda. 15 liutoho 2022 r. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/02/15/682393/>

14. Z Uriadovi portal. Za period voiennoho stanu bulo vydano ahrarnykh rozpysok na 59 mln hrn. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/za-period-voennogo-stanu-bulo-vidano-agrarnih-rozpisok-na-59-mln-grn>

15. V Ukraini vydano ahrarnykh rozpysok na 42 mlrd hryven. Agravery. 8 chervnia 2021. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-vidano-agrarnih-rozpisok-na-42-mlrd-hryven>

agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-vidano-agrarnih-rozpisok-na-42-mlrd-griven

16. Informatsiino-analitychne ahentstvo «APK-Inform». URL: <https://www.apk-inform.com/uk/news/1534880>

17. AgroPortal: Ekspert:Ahrarni rozpysky pereishly v novu ploshchynu.26. veresnia 2016. URL: <http://agroportal.ua/ua/news/vlast/dzhankeira-agrarnyi-raspiski-perekhodyat-v-novuyu-ploskost/>

18. Agravery: V Ukraini vydano ahrarnykh rozpysok na 42 mlrd hryven. Agrevery. 8 chervnia 2021. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-vidano-agrarnih-rozpisok-na-42-mlrd-griven>

19. Sekiurytyzatsiia silskohospodarskoi debitorskoi zaborhovanosti: evoliutsiia instrumentiv i mozhlyvosti dlia ahrosektoru. Ahrobiznes sohodni. Chetver, 20 sichnia 2022. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/finansuvannia-apk/item/24054>

20. Cherkas V. Tekhnika v lizynh: na yakі momenty potribno zvernuty uvahu. Ahrobiznes sohodni. Sereda,

17 bereznia 2021. URL:<http://agro-business.com.ua/agro/finansuvannia-apk/item/20863-tekhnika-v-lizynh-na-yaki-momenty-potribno-zvernuty-uvahu.html>

Дані про автора

Батажок Світлана Григорівна,

к. е. н., доцент кафедри економіки та економічної теорії Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква

e-mail: batazhok@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-8951-5785>

Data about the author

Svitlana Batazhok,

PhD in Economics, Professor of the Department of Economics and Economic Theory, Bila Tserkva National Agrarian University, Bila Tserkva

e-mail batazhok@ukr.net

УДК 338.51.658

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11043714>

МИХАЙЛОВ А. П.

ПОПРОЗМАН О. І.

ОПАНАСЕНКО О. М.

Управління ціновою політикою підприємства

Предметом дослідження є теоретичні та методологічні основи організаційно-економічних підходів до процесів управління ціновою політикою підприємства.

Метою дослідження є комплексне теоретичне і практичне обґрунтування сутності процесу управління ціновою політикою підприємства та функціонального призначення ціни, здійснити аналіз процесів формування та використання цін на підприємстві та обґрунтувати заходи підвищення результативності управління ціновою політикою.

Методи дослідження. У статті використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, при обробці й аналізі інформації використовувалися традиційні методи і прийоми економічного аналізу, планування та прогнозування (графічний, табличний, порівняння, індексний, вертикальний, горизонтальний, методи коефіцієнтів, тощо).

Результати роботи. У статті висвітлено суть змісту та характеристика процесу управління ціновою політикою підприємства. У процесі становлення ринкових відносин в Україні, питання пов'язані з управлінням ціновою політикою підприємства мають важливе практичне значення. Виходячи з цього, питання дослідження фінансових засад управління ціновою політикою підприємства та стабілізації діяльності підприємства є важливим для забезпечення його подальшої роботи. Авторами надається характеристика процесу управління ціновою політикою підприємства, викладається авторський погляд на необхідність підвищення його вагомості в ефективній діяльності підприємства.

Таким чином, можна стверджувати, що процес формування цінової політики підприємства є дуже складним і багатограним і передбачає перед усім неодмінний контроль за виконанням цінової стратегії підприємства та врахування всіх факторів, які можуть впливати на здійснення цього процесу.

Галузь застосування результатів. Економіка та управління національним господарством на макроекономічному та мікроекономічному рівнях, фінанси підприємства, фінансовий менеджмент, управління.

ЗМІСТ

Макроекономічні аспекти сучасної економіки

КОРНЄЄВ В. В. Державне стимулювання фінансових технологій і модернізація грошового обігу.....	5
МАРИНІНА С.В. Технологічний потенціал як складова впровадження модернізації економіки України	13
ГУЖВА І. Ю., ІВАНОВ Є. І. Відповідність зовнішньоторговельної політики України критеріям інтеграції в глобальні ланцюги створення вартості	22

Інноваційно–інвестиційна політика

КОЛОДІЙЧУК А. В. Диверсифікація ризиків впровадження інформаційно–комунікаційних технологій.....	29
--	----

Економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності

КАЛІНЧИК М. В. МОГИЛЬНИЙ О. М., МАТВИЄНКО А. П. Другий етап відкриття ринку селянських земель в Україні: наслідки для сталого розвитку аграрного виробництва і сільських територій.....	34
СТУДІНСЬКА Г. Я. Автентичність як фактор розвитку аграрної сфери України.....	44
ШТАНГРЕТ А. М., СПІЛЬНИК М. А., САМОЙЛОВ О. К., РЕПА Я. В. Ризик–орієнтоване управління підприємством: безпекові аспекти.....	53
ЧУКАЄВА І. К. Зберігання мінімальних запасів нафти та нафтопродуктів: міжнародний досвід для України	59
ЛАЛАКУЛИЧ М. Ю., ЮГАС Е. Ф., СИМОЧКО М. І. Вплив управлінських технологій на формування системи бухгалтерського обліку в контексті стратегічного управління підприємством.....	65
БАТАЖОК С. Г. Інструменти фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору економіки України.....	69
МИХАЙЛОВ А. П., ПОПРОЗМАН О. І., ОПАНАСЕНКО О. М. Управління ціновою політикою підприємства.....	81
ПЕТРИНЯК У. Я., ДУДЛА М. М. Релокація як основа креативності ключових компетенцій бізнес – структур в умовах воєнного стану	90
ТІТЕНКО З. М., ПАСІЧНИЙ В. А. Підвищення ефективності управління активами підприємства.....	95

Соціально–трудова проблеми

ШАБРАНЬСЬКА Н. І. Освіта як стратегічний фактор капіталізації трудового ресурсу України.....	103
--	-----